

GABCIKOVO

"Liebe junge Freunde!

Ihr alle kennt den großen Stalinischen Plan zur Ungestaltung der Natur."
/"Kedves fiatal barátom! Ön teljes mértékben ismeri a nagy sztálini ter-
vet a természet átalakításáról."/

A könyv borítóján, mely ezekkel a szavakkal kezdődik, egy vizlépcső lát-
ható; a háttérben a felduzzasztott mesterséges tavon fehér vitorláshajó
uszik. A könyvet 1953-ban adták ki. Lipcsében.

A Gabcikovo /Bős/-Nagymarpósi vizlépcsőrendszeréről /GNV/ szóló rö-
vid, tájékoztató írás főként Hábel Györgynek Budapesten, az Iparművésze-
ti Főiskolán tartott február 21-i, több órás előadására és Varga János-
nak a Valóságban /1981.11./ és a Heti Világgazdaságban /1983.12.3./ meg-
jelent cikkeire támaszkodik.

A /GNV/ terve az 1950-es években született egy, a Szovjetunió gigan-
tikus természetátalakító, terve, a Volgán épülő sztálingrádi és kujbisevi
vizierőmű példájára. A tiszalöki
vizlépcsőt 1950-ben kezdték építe-
ni, s 1954-ben, amikor átadták,
már kész a dunai vizierőművek ter-
ve is: a Csallóközben, Visegrád-
nál, Adonynál és Fajsznál főg épül-
ni duzzasztómű a Dunán. /Tiszalök-
nél, a tulhajtott tervezés miatt a
duzzasztómű kiépítési magassága
7,5 méter lett az eredetileg elkép-
zelt 5,5 méter helyett. Ez a folyóent
menti területek elvizenyősödésével
járt, s emiatt a lakosság erről a
területről kénytelen volt elköltöz-
ni./ Ez elgondolkoztatja a GNV ter-
vét ismerőket. Vajon az 1950-es években készült tervek alapján épülő GNV
beilleszthető-e energiatermelésünk strukturájába? Nem okoz-e jövőhatet-
len károkat a felületes, energetikai szempontok alapján készült, a termé-
szeti környezetet figyelembe alig vevő építési terv?

A terv röviden a következő: a Dunából egy 60 km² nagyságú mesterséges
tavat hoznak létre, amely a dunakiliti duzzasztótól kb. Pozsonyig ér majd.
A dunakiliti duzzasztóművön keresztül másodpercenként 50 m³ víz jut át a
Duna régi medrébe/a folyó középvizhozama 2000 m³!, ennek csak 2,5%-át energi-
dik tehát keresztül/, a fő víztömeg egy Gabcikovoig húzódó mesterséges csa-
tornán jut el az ottani erőművig. E bőszi erőmű kapacitása 7700 MW-ra, a nagy-
márai erőmű /amely visszafogja a Bősnél szakaszosan felduzzasztott-leen-
gedett vizet /teljesítménye 146 MW-ra tervezett. Mivel az energiát 50-50%-
ban osztja meg Csehszlovákia és Magyarország /miként a költségeket is /,
ez országunknak kb. évi 1,8 millió kW-ot jelent, ami évi energia-szükséglet-
tünk 3,7%-a. A GNV évi haszna így kb. 400 millió forint lesz.

A költségekről Varga János ezt írja a HVG-ben: "... a vizlépcsőrendszer
beruházási költségének 1993-ra prognosztizált árából 42,7 milliárd forint
a magyar részesedés. Ehhez járulnak azok a költségek, melyeket Magyarorszá-
nak arra kellene fordítania, hogy megelőzze vagy mérsékelje a várható kör-
nyezeti ártalmakat. Szintén 1993-ra prognosztizált áron számítva: a tervezett
bizonytalan határfokú szigetközi beszívárogtató rendszer 3,1 milliárd Ft-ba,
a felhagyásra ítélt Duna-szakaszon a korábbi vízszint biztosítása 2 milli-

-----
"Mert így építünk új világot,
átültetjük a hidakat,
csatornát ékelünk a földbe,
hol eddig száraztott a nap,

s fénné duzzasztjuk az örvénylő
folyók vak hatalmát..."

/Somlyó György: A Sztálin
téren/
-----

rehozott végrehajtása 5,8 milliárd, ugyanez Győr és Nagymaros között 22 milliárd Ft-ba kerülne. Az egyezmény megkötése után végzett próbafurások a nagymarosi vizlépcső tervezett helyén töredezett, csuszásveszélyes sziklatörmőt találtak. A szükséges kőzetszilárdítás várhatóan 2-3 milliárd Ft-tal drágítja meg majd az alapozást. Mindez azt jelenti, hogy országunk számára a prognosztizált 42,7 milliárd helyett több mint 78 milliárd forintba kerülne. "Ez 1995-ig, az építkezések végső befejezéséig évi 7,8-8 milliárd Ft-ot jelent. Az ország jelenlegi helyzetében ezek az óriási költségek nem ropantják-e meg a gazdaságot?"

Magyarország számára tehát a Duna jobbpartjának szennyvизtisztítása közel 30 milliárd Ft-ba kerül; a balparton Csehszlovákia számára ugyancsak munkák kb. 7-szer annyiba: 210 milliárd Ft-ba. Mivel a szlovákok a bősi vízierőművet még 1990-ben át akarják adni, ez számukra évi 35 milliárd Ft plusz beruházást jelentene. Az 1977-es államközi megállapodás azonban csak a beruházási alapművekre vonatkozik, a negatív környezeti hatások kiküszöbölésére nem!; nincs tehát biztosíték a balparti, óriási összegeket igénylő munkák elvégzésére. A vizlépcső építése pedig éppen a Duna vıztisztaságát veszélyezteti leginkább. Ma pedig Magyarországon 3,5 millió ember ivóvizét kell biztosítani, ebből Budapest 2 millió lakosát is. Ivóvızellátásunk nagyrészt a parti kavicságyakba épített szűrőkutak biztosítja, amelyek természetes vízszűrőként működnek/fokozatos elszennyeződésük azonban tönkreteszik a parti szűrős kutakat; melyek vizét csak felszíni vízkivétellel és szűréssel lehet csak pótolni. Ennek költsége újabb évi 1 milliárd Ft-ot jelent. A Duna elszennyeződését, s így az ország egyharmadának ivóvızellátását nemcsak a balparti vizek szennyezettsége veszélyezteti. A dunakiliti duzzasztó és az elvezető csatorna megépítése fölborítja az óriási vıztisztítóként is működő sajátos szigetközi ökológiai rendszert. A folyó vizének 20 %-a ma a mellékágakban osztódik szét, a Duna kicseréli vızüket, s azok a folyóét. Ha elkészül a dunakiliti duzzasztó, a mai főmederben olyan kevés víz folyik majd, hogy a "Duna" óriási szívóhatást fog kifejteni a környék talajvıztömegére, s így egyrészt tönkreteszik a környező mezőgazdasági területeket, amelyeket ezentúl csak öntözéssel lehet művelni, kiszáradnak az ártéri erdők, másrészt a mezőgazdaság által kenizált talajvız elszennyezi a Dunát. Ma a folyó háromévenként kicseréli a talajvızet - így egészséges a rendszer - ez a vizlépcsőrendszer megépítése után nem lesz lehetséges. A talajvız süllyedésének ellensúlyozására tervezik a beszivárogtató rendszert.

A Szigetköz és a Csallóköz alatti kavicsrétegekben Közép-Európa legjelentősebb vízkészlete rejlik, ez Magyarország legnagyobb ivóvıztartaléka. A vizlépcsők felépítése esetén ez az óriási vízvagyán lassu elszennyeződésnek indul. Ha a szigetközi ökológiai rendszer fölborul, s fokozatosan elszennyeződik a Duna, a duzzasztott víz a lesüllyedő iszapot benyomja a kavicságyba és elszennyezi azt. A lakosságnak 1980-ban csak 37%-a élt csatornázott területeken. A csatornázás elmaradása miatt a talajba jutó szennyvız lassan használhatatlanná teszi az ivóvínyerő helyeket. 790 településen zacskós vızet kell adni a csecsenőknek, mert nitrátossá válik a víz /ez persze károsan hat a felnőttekre is/. Láthatjuk: ilyen helyzetben ezt a hatalmas ivóvızkészletet kockáztatni felelőtlenység.

Az elvezető csatorna tervével további probléma, hogy Európa-2-es típusu hajózási feltételeket akarnak megteremtteni Nagymarostól Pozsonyig, amelyet egyes szakemberek szükségtelenül nagy méretűnek tartanak, hiszen a Duna osztrák és bajor területein csak Európa-1 típusuak a hajózási feltételek, s ilyenek készül az Európa -csatorna is. /Az E-2-es nagyobb hajóknak készülni, s típusnál a meder mélysége 3,5 m kell legyen, míg az E-1-es típusnál csak 2,5 m./ Európa-1 típusu hajózást duzzasztást duzzasztás nélkül is lehetséges a Dunán: folyószabályozással /azaz egyes folyókanyarok levágásával/, valamint modern folyamépítéssel. Ennek megvalósításához nem kellene

jelenlegi építési tervek költségei.

A GNV tervének megvalósítása ellen azonban nemcsak a majdnem megdup-
 zódott beruházási költségek, a szigetközi ökológiai rendszer fölborulá-
 sa, a Szigetköz alatti vízvágyon és ivóvizellátásunk veszélyeztetettsége
 s a Duna elszennyeződésének veszélye szól, hanem az is, hogy a GNV nem
 illeszkedik be gazdaságosan energiatermelő strukturánkba. A dunai vízierő-
 művek szakaszosan üzemelnének, csucsfogyasztás idején. Ez azt jelenti, hogy
 jelenleg neglevő, olajfelhasználással működő csucserőműveinket alapener-
 gia termelésére kellene átállítani, tehát nemcsak csucsfogyasztás idején,
 hanem folyamatosan üzemelnének. Így a vízierőművek beindítása esetén para-
 doks módon növekedik az olajfelhasználás, ami valószínűleg nem kevés deviza-
 kiadásal jár. Egyes szakértők évi 2,2 milliárd forintba teszik a várható
 csúcserőművek megépítése helyett vajon nem lenne-
 cszebb, ha a pénzt szén-és atomerőműveink fejlesztésére és a Duna kor-
 zeri szabályozására fordítanák?

A GNV megépítése a határainkon kívül élő magyarok egy kis csoportját
 is hátrányosabb helyzetbe hozná. A csallóközi elvezető csatorna ugyanis el-
 ágna Pozsonytól három magyar többségű falut, amelyek így elvesztenék föld-
 eik egy részét és a régi, ill. az új Duna-meder közé szorúlnának. E körü-
 lmények a falvak elnéptelenedését eredményezhetik.

+

Ez az ismertető írás azért készült, hogy a maga szerény módján segít-
 se ennek az egész országot érintő, de eddig elhallgatott kérdésnek társa-
 lalmi nyilvánosság elé kerülését. A tervek akár egy részének megvalósítá-
 sa sok szakértő véleménye szerint jóvátehetetlen károkat okozna. Ebben az
 esetben a kormányzat nem vállalhatja annak kockázatát, hogy csak a szakér-
 tők másik csoportjára hallgatva, nem véve figyelembe a súlyos ellenérveket
 a nyilvánosság kizárásával döntsön.

Takács József

+ + +

----- A továbbiakban közöljük az ELTE BTK KISZ-bizottságának ál-
 lásfoglalását a Gabčíkovo-Nagymarosi vízlépcsőrendszer ügyében, mely az
 ELTE BTK-n megjelenő lapban, a Hóbagoly-ban jelent meg. Egyetemünk KISZ-
 szervezeteinek politikai feloláltságérzetét bizonyítaná, a KISZ tekintélyét
 erősítené, ha ebben a kérdésben - a pestiekhez hasonlóan - állást foglal-
 nának. a szerk. -----

AZ ÁLLÁSFOGLALÁS:

Az utóbbi hetekben egyetemünkön egyre gyakrabban téma - magántársasá-
 gokban és különböző fórumokon a Gabčíkovo-Nagymarosi vízlépcsőrendszer.
 A legkülönbözőbb szempontú érvek és indulatok csapnak össze, és ez külön-
 sen nehezíti a helyzet megítélését. A beruházás gazdaságosságának, a
 természeti egyensúlyra gyakorolt hatásának pontos felmérése szakmai kérdés.
 A keringő hírek szerint a szakemberek álláspontja nem egységes, a viták-
 ból nem informálják a közvéleményt, s ez jogos aggodalommal tölt el minden-
 kit.

Az építkezés nem tervezett, utólagos költségeit tízmilliárdokban be-
 sülí, a vizek természetes öntisztulásának csökkenése állítólag ivóviz-
 készleteinket komolyan veszélyezteti. Az utóbbi években megjelent cikkek
 alapján úgy tűnik: nincs e témában széleskörű és megalapozott szakmai vita;
 bár a tudósok és a szakértők több táborra oszlanak, mindenre kiterjedő,
 meggyőző szakmai álláspontot nem ismerünk. /folyt. az 5. oldalon/